

15 NGÀY TẠI SPAIN

Lê Ngọc Diệp

TẠI SAO SPAIN?

"Những thành phố em sẽ đi qua, đây Paris, đây Luân Đôn, đây Vienne... có đâu bằng Sài Gòn hôm qua, có đâu bằng Sài Gòn mai sau..." Trong 5 thành phố tuyệt vời của Ngô Thụy Miên đâu có Madrid, Barcelona? Ta chỉ biết Spain là một xứ không có ân oán giang hồ gì đến Việt Nam ta. Ta chỉ biết Spain là quê hương của họa sĩ Picasso với những bức tranh không ai hiểu nỗi mà cũng chẳng ai dám chê là dở. Ta chỉ biết Spain qua cây đàn ghi-ta "Tây Ban Nha" một nhạc cụ tình yêu tuyệt vời đã giúp hàng triệu thanh niên xấu xí tìm người yêu lý tưởng. Ta chỉ biết ở Spain chỉ có một Ái Hữu Công Chánh độc nhất trong khi có trên 750 Ái Hữu lưu vong tại hải ngoại.

Còn "những niềm riêng" sau đây xin "nói hết" (Lê Tín Hương):

Tôi hằng mơ một kỳ phép, tay cầm bánh mì Baguette, dồn thịt nguội đi theo xem các nghệ sĩ du hí du thực, ôm đàn ghi ta đi hát rong ngoài phố ở một phương trời xa lạ nào đó bên Âu châu. Hình ảnh đó, tôi thấy sao nó thoái mái quá, tuyệt diệu quá, sướng gấp trăm lần phải vào các cao lâu, có kẻ bưng người rót, bên cạnh những bộ mặt đã một thời ép buộc tuổi trẻ cầm AK 47 giết hại bạn bè tài. Do đó tôi chọn Spain.

SPAIN:

Spain? Espanã? Espagne? Tây Ban Nha? Pha Nho? Spanien? Spagna? Spanse? Dùng tiếng nào cho đúng? Khi viết bài tôi phải thỉnh giáo một lão tiền bối, ông khuyên như sau: "Anh dùng tiếng nào cũng được miễn là anh cảm thấy số đông người đọc bài của anh hiểu

anh muốn nói gì. Nếu rán dịch chữ Spain rồi tiếp đó lại chữ Madrid, Barcelona v.v.. thì có mà chết."

Rồi ông lại kể kinh nghiệm của ông về vấn đề này, tuy không liên quan đến Spain nhưng không viết ra đây thì uổng quá.

Ông nói:

"Khi cải tạo về, tôi đi làm cho một công ty quốc doanh, thủ trưởng thuộc loại "Xạo Hết Chỗ Nói" (XHCN) thường khoe mình học bên Nga năm ba năm giờ đó. Một hôm tôi hỏi ông ta, ở bên Nga có đi Mạc Tư Khoa chơi không? Ông ngẩn ngơ một lúc sau đó mới hiểu là thủ đô của nước Nga bèn nói: "Mấy anh miền Nam dùng toàn "thổ ngữ" không ai hiểu được gì cả. Đi "Mút Cu" thì cứ nói "Mút Cu" phải rõ ràng, thanh tao hơn không? Mạc Tư Khoa, Mạc Tư Khoa là cái gì?".

Spain, Bắc Nam giáp biển, Đông giáp Pháp, Tây giáp Bồ Đào Nha, dân số 40 triệu, có 4 thứ tiếng, tiếng chính là Castellano Spanish. Các dân nói 3 thứ tiếng kia đang rực rịch đòi độc lập. Người Spain phần đông là da trắng, tóc nâu hoặc đen; chữ viết của Spain có các dấu sắc, dấu huyền, dấu ngã, xem rất vui mắt.

"Bốn ngàn năm văn hiến" của Spain cũng rơi bởi hoa lá vì ngoại xâm và nội chiến. Cách nay 4,000 năm, đây là một xã hội nông nghiệp tân tiến rồi, thế kỷ thứ 15 đã có các trận đấu bò, thế kỷ 18 đã chế ra đàn ghi ta. Cây đàn ghi ta với "diễn tiến hòa bình" đã chinh phục thế giới không đầy 50 năm sau đó.

Trong đệ nhị thế chiến, nhà Vua đi dây trung lập nên thần dân thoát nạn dao binh. Khi thế chiến chấm dứt, các "áي quốc chân chánh" (?) nỗi lên yêu nước ào ào, đẹp quân chủ phong kiến, đẹp luôn dân chủ, độc tài kiểm soát tất cả, đóng cửa ngoại quốc, nội chiến, huynh đệ tương tàn. Dân Spain lại rơi bởi hoa lá vì chính đồng bào của họ.

Cái may mắn của Spain (mà Việt Nam ta chưa có) là ngày nay không còn ai dám vô ngực tự cho là anh hùng mà không mắc cỡ miệng, mà không có mặc cảm tội lỗi với lương tâm. Đối với Âu Mỹ, Spain vẫn là xứ của đàn bà đẹp, của mỹ thuật, của âm nhạc và của... ăn ngon.

ĐẾN MADRID

Bước vào phi cảng Madrid, hiền nội tôi hỏi có nên kẹp tấm giấy 20 dollars vào Passport hay không? Tôi ức quá nhưng dẫu được, chỉ "lướt" nhẹ một cái thôi, thông cảm nổi lo... hậu chiến của người dân xứ Việt.

Xét passport mỗi người 30 giây, lãnh hành lý không xét gì cả. Qua khỏi 2 trạm này, hiền nội tôi lại lên mặt: Sao dân này nó... khờ quá? Gửi về Tân Sơn Nhất tu nghiệp mới được!"

Tôi nghe mà ngao ngán: Ăn thì bị chửi mà không ăn thì bị chê là ngu? Tại sao câu này cứ ám ảnh tôi hoài?

MADRID: THỦ PHỦ CỦA SPAIN

"Sài Gòn hôm qua" gồm nhiều vùng: Quận 1, Quận 2, Chợ Lớn, Đa kao... Mô tả Quận 1 rồi nói đó là Sài Gòn là sai bét. Madrid cũng vậy.

Ở Madrid, nơi mà du khách thường đặt chân đến - không thể tượng trưng cho cả Madrid. Có hai khu, khu cũ xây từ 500 năm nay và khu mới xây từ 100 năm trở lại đây. Ở khu cũ, 80% là chung cư từ 4 đến 6 tầng, nhà xây bằng gạch, đá, cẩm thạch, lan can sắt.

Trong mỗi công trình xây cất, nhà cửa, trường học, cây xăng, lề đường... dân Spain chịu tổn tiền về phần làm đẹp (trang trí, đá cẩm thạch, bông hoa) trong khi Mỹ chỉ chú trọng đến tiện dụng (cost effectiveness) mà thôi. Đường sá chật hẹp (2 mét ngang) mà vẫn cho xe chạy (một chiều), chạy lắn lộn với người đi bộ, nhưng nơi nào cũng sạch sẽ, quá sạch sẽ là điều khác. Nếu tôi phải cho điểm sự sạch sẽ của San Francisco là 5 thì điểm của khu cũ này phải là 9. Tầng trệt là buôn bán, các tầng trên để ở. Buôn bán lớn, nhỏ, rất thịnh hành, rất vui nhộn: sách cũ mới, quần áo từ rẻ đến mắc, TV, máy ảnh... Tiệm ăn, tiệm bánh thì vô số kể. Các cửa sổ lâu đều có khung vươn ra ngoài phơi quần áo, trên nóc có nhiều ăng-ten TV, có lẽ chưa có TV cable chăng? Các gia đình ở trên các tầng lâu đài, đậu xe dọc theo đường lộ (không có garage, không có parking xe), do đó dạo phố như đi trong một parking vĩ đại. Toàn là xe nhỏ như Citroen 2 CV, như Volkswagen con cóc. Chiếc này đậu đúng cản chiếc kia, không biết làm sao lấy xe ra khi cần. Nhiều xe bụi đóng mờ cả kính, có lẽ cả tháng nay chủ không xài tới. Len lỏi qua các xe này, ta có dịp dùng quần áo để lau xe người. Nay mới biết hãng Opel vẫn còn sản xuất mạnh Citroen, Renault, Volkswagen cũng có, Simca không thấy nữa. Xe Nhật chừng 1%, xe hai bánh chỉ chừng 10% số xe bốn bánh.

Có nhiều nhà thờ cổ kính to lớn như nhà thờ Đức Bà Saigon, nhưng ở trong ngõ hẻm, hẹp té, chắc bị nhà cửa con chiên vây quanh từ nhiều thế kỷ. Đi hết khu cũ này phải mất hai ngày, tìm hiểu khu cũ chắc

mất hai tháng. Khu mới đường sá rộng rãi hơn, ngay thẳng hơn (tiêu chuẩn đường sá của Mỹ) nhiều bảo tàng viện công sở, khách sạn, vườn chơi công cộng nhưng không có buôn bán nên ít du khách.

Người dân Spain thoải mái, hòa nhã, đàn ông, đàn bà, trẻ con đều ăn mặc sạch sẽ, kỹ lưỡng, chỉ có du khách là ăn mặc lôi thôi. Họ thích chào hỏi người lạ và tìm cách giúp đỡ lặt vặt, không nghĩ cách lường gạt đậm đồ du khách. Anh là du khách tại Spain, anh là người Spain rồi. Mục đích tối hậu của sự nhàn hằng ngày tại nơi làm việc là để có một bữa ăn ngon lành thoải mái, do đó ăn là hàng đầu. Tiệm ăn nơi nào cũng có, món nào cũng sạch sẽ, cũng tươi đến mức độ tối đa. Không chấp nhận ăn đồ hộp. Sáng, trước khi vào sở, ghé tiệm ăn Cherros, một loại "đầu chả quẩy" nhúng vào chocolate lỏng rồi uống cà phê. Buổi trưa, công sở, tiệm buôn nghỉ 2 hay 3 tiếng để ăn và nghỉ trưa. Lại đi ăn trưa. Buổi chiều tan sở, ghé bar làm một xi" Mỗi là con tép hay hai miếng thịt bắp ngón tay để trong một cái chén chun nhỏ. Nhậu rồi về nhà, 10 giờ lại trở ra tiệm ăn. Đàn ông, đàn bà, con nít trên 15 tuổi, ai cũng hút thuốc, ai cũng uống rượu hết. Các bà ăn nhậu với nhau, các ông ăn nhậu với nhau, không lắn lộn. Dân Spain rất thuần chủng, không có nhiều người dị chủng như Pháp hay Mỹ. Không có người quá mập phì, không thấy ai nghiện rượu, hay khát khùng ngoài đường. Ăn xin và vô gia cư rất ít so với San Francisco.

Bảo tàng viện Prado 30% cổ họa trong bảo tàng viện này vẽ về đề tài thánh kinh Thiên chúa giáo. Người Việt vẽ hình Phật mặt giống Việt, Tàu vẽ giống Tàu, Nhật vẽ giống Nhật. Người Spain cũng vậy. Các nữ thánh, các thiên thần (trẻ con có cánh...) trong các cổ họa mặt giống y hệt người Spain ở ngoài đời. Có khác chăng là ngày xưa mập hơn bây giờ, có lẽ lúc đó phải mập mới đẹp chăng? Nhìn hình do Picasso vẽ mà đoán sắc đẹp của phụ nữ Spain là sai. Bảo tàng viện Reina Sofia chứa toàn bức họa cận đại. Bức họa Guernica của Picasso tại đây được viếng thăm và tranh luận nhiều nhất vì nó đã đưa Picasso lên tuyệt đỉnh của danh vọng: họa sĩ đầu tiên và độc nhất từ trước đến nay được nổi danh trong lúc ...còn sống. Guernica là một thành phố nhỏ ở miền Bắc của Spain. Trong trận nội chiến cuối cùng, quân Ái Quốc? (Nationalist) đã dội bom thành phố này ngay buổi họp chợ. Trong 2 tiếng đồng hồ chết 2,000 người (1937). Phe Cộng hòa (thua trận, lưu vong bên Pháp) đã tài

trợ cho Picasso vẽ bức tranh Guernica này mô tả trận đại bom hải hùng đó. Cao 5 mét, dài 10 mét, vẽ trắng đen, vẽ trong 2 tháng. Trong tranh ta thấy hình một bà mẹ sắp chết đang ôm xác đứa con, bò ngựa bị thương ngổn ngang, người chúng kiến cảnh chết trước mắt mà vẫn không tin ở mắt mình; người, thú la hét chạy chết một cách tức tưởi trong khi những đóa hồng vẫn còn đó, tượng trưng cho hy vọng một ngày tươi sáng hơn. Bức họa này vẽ xong bị cấm đem về Spain. Nó được đem triển lãm nhiều nơi ở Âu Châu và cuối cùng ở New York. Trước khi chết Picasso để lại một ước nguyện là xin chính phủ Mỹ chỉ trả bức ảnh này lại Spain khi có dân chủ thật sự tại đây. Mỹ đã trả năm 1981. Bức tranh này đã gây ra nhiều cuộc bàn luận sôi nổi từ cả chục năm nay và người nghĩ là sẽ còn sôi nổi trong nhiều thế kỷ nữa. Đề tài bàn luận không liên quan gì đến các cấu trúc của bức tranh hay các nét vẽ ma quái của Picasso. Đề tài bàn luận chỉ chú vào vấn đề là tại sao trong cuộc nội chiến giữa đồng bào ruột thịt mà một cuộc tàn sát như vậy lại cần thiết, ai cho đó là cần thiết và ai đã ra lệnh dội bom? Các tướng lãnh, các lãnh đạo phe thắng trận cho đến nay không ai dám ra mặt để trả lời câu hỏi này. Có quan niệm cho là vào lúc đó, cấp chỉ huy không ra chỉ thị rõ ràng nhưng lại có quan niệm là vào những lúc "dầu sôi lửa bỏng" những chỉ thị "không rõ ràng" là những chỉ thị "rõ ràng nhất" của những kẻ chỉ huy khát máu ném đá đầu tay. Xem xong bức tuyệt phẩm này, hiền thê tôi chê quá: "Bức tranh này có gì đâu. Nếu có họa sĩ Việt Nam nào vẽ cảnh Mậu Thân ở Huế, 5,000 bị Việt Cộng tàn sát tập thể trước khi rút lui về Hạ Lào, phải thêm vào đó sinh viên Hoàng Phú Ngọc Tường chạy Vespa loanh quanh chỉ đường dẫn lối. Về rồi xin bà Nhã Ca cho phép dùng tựa: "Giải khán sô cho Huế", để thêm là "Guernica Vietnamita" cho quốc tế hiểu rồi mang qua Madrid xin treo cạnh bức Guernica thật. Picasso dưới mồ chắc phải ngồi khóc rí ri vì mắc cở!"

* * *

Đến đây xin cho tôi viết lại những giây phút tang tóc của người dân xứ Huế. Chuyện này không liên quan gì đến Spain, đến Guernica nhưng nếu không viết ra thì quá ư là vô tình và độc ác. Tết Mậu Thân 1968, cộng sản Bắc Việt tràn vào đánh vào các thành phố ở miền Nam. Khi vào Huế, chúng lùa 5,000 dân theo để đờ đẫn. Đêm 22 tháng 2, 1968 --đã gần 30 năm rồi-- trước sự phản công vũ bão của quân đội Việt

Nam Cộng Hòa, cộng sản bắt 5,000 dân đó đào hầm rồi tàn sát hết chôn vào các hầm đó trước khi rút lui. Lý do cuộc thảm sát đó, theo cựu đảng viên cộng sản Thành Tín (Mặt Thật) là để bảo vệ bí mật đường rút lui và lúc đó phi cơ nhả đạn nên có nhiều người chết vì đạn phi cơ chứ không hắn đạn của cộng sản, cả người dân Huế lẫn bộ đội Việt Cộng. Lý do "bảo mật đường rút lui" chắc là tác giả lấy từ truyện Tam quốc ra: Tào Tháo ghé ở đậu một nhà nọ. Nửa đêm chủ nhà làm heo định thiết dại Tào Tháo thì Tào Tháo giết đi, giết cả gia đình để bảo vệ bí mật đường chạy trốn. Chỉ có một khác biệt là khi xong việc, Tào Tháo trở lại đây cho xây một miếu để thờ. Mặc dù người chết không cần gì đến cái miếu thờ đó nhưng hậu thế dù cố chấp thế mấy cũng phải cho rằng tên đại gian hùng của lịch sử này vẫn còn một chút liêm sỉ trong đầu óc hắn. Nếu được Việt cộng tha, các nạn nhân chắc chắn sẽ chạy về thành phố, chạy về phía Đông trong lúc đó quân cộng sản rút về phía rừng núi, về phía Tây để băng qua Hạ Lào về Bắc. Hai hướng ngược chiều nhau, chạy ngày càng xa nhau thì "bảo mật đường rút lui" nghĩa là sao? Nói là phi cơ bắn nên trong những người chết đó có cả quân đội Bắc Việt.

Nói như vậy cũng không ổn, vì chẳng lẽ phi cơ bắn rồi lại đáp xuống chôn, rồi bay về. Lại không nghe nói có quần áo, quân trang quân dụng, AK, lựu đạn của quân đội Bắc Việt trong các hố chôn tập thể sau này được quật lên. Khi thực hiện phim "Vietnam the Television's History" tác giả (người Mỹ) có qua Hà Nội xin phỏng vấn các "kiến trúc sư" của cuộc tàn sát này. Giáp, Dũng, Trà, Quang đều lánh mặt hết, không một ai dám ra trả lời ("Mặt Thật" của cán bộ cộng sản Thành Tín). Cho đến nay chỉ có câu trả lời...xanh dòn của Hoàng Phú Ngọc Tường cho báo chí Mỹ là "5,000 người bị giết hôm đó toàn là những người... đáng bị giết" ("Mùa Biển Động" của Nguyễn Mộng Giác). Xin đề nghị họa sĩ nào đó vẽ một bức tranh về đề tài nói trên. Tài liệu có thể lấy ở các sách Việt Nam, sách Mỹ, có thể hỏi chi tiết ở các quân, dân, cán, chính có mặt lúc đó (chắc sẽ có hàng trăm người sẵn sàng kể lại), có thể hỏi ngay Ái Hữu Công Chánh Trường Ty Công Chánh Thừa Thiên lúc bấy giờ (hiện ở San Jose, California).

Muốn có cảm giác để vẽ, xin đề nghị xem phim tàn sát voi ở rừng Phi Châu (Tivi thường hay chiếu). Những con voi khổng lồ, đi từng đàn bị tàn sát một lượt. Có con rống lên một tiếng kinh hoàng rồi chết, có

con chưa kịp rống đã sụm xuống chết, có con chết mà mắt còn mở trao tráo không biết tại sao mình lại phải chết. Trong vòng 30 giây, 30 con voi, 60 tấn thịt nằm ngổn ngang trên mặt đất. Hãy tưởng tượng đó là người xứ Huế, xứ "dân gầy" đã mấy ngày không ăn uống, không phải 30 người, 300 người mà là 5,000 người là 200 tấn thịt. Voi chết vì cạp ngà quý báu của nó, voi chết vì nó không phải là đồng bào của kẻ giết nó. Người dân xứ Huế phải chết vì... không biết vì sao?

* * *

Và bắt chước Picasso, xin đề nghị để di chúc là khi nào Việt Nam có dân chủ thực sự, xin đưa bức tranh vẽ tồn trữ ở Huế.

NHẠC NGOÀI TRỜI

Công viên, khu phố nào cũng có các đoàn nhạc lớn, nhỏ mặc dù mùa tôi đi không phải là mùa nghỉ hè; lớn: một hai chục người, nhỏ: hai ba người. Đàn, trống, Ampli, Speaker etc... Chơi nhạc cổ điển Tây phương, nhạc Spanish, nhạc Flamenco rất thuận với lỗ tai người Việt. Có những cụ già 80 tuổi nổi hứng đứng ra múa nhảy, đầu nghiêng nghiêng, mặt vênh vênh, như các chàng đấu bò, nhảy rất hay; có những cặp (không biết vợ chồng hay tình nhân hay là...) lạ mặt ra ôm nhau nhảy, nhảy xong cho tiền ban nhạc để cảm ơn. Có những thiếu nữ e lệ đứng ngoài hát nho nhỏ theo, tay chân lắc lư theo điệu nhạc. Đời sống của họ sao mà giản dị, sao mà hồn nhiên quá vậy? Hiền thê tôi nói: "Phải có Bạch Yến (Đêm Đông) "của mình" mới trị tại này được.

ĐÀN GHI-TA

Không nhiều nơi bán như mình tưởng, đại khái như ở San Francisco thôi. Nếu cùng một phẩm thì đàn bán ở Mỹ rẻ hơn. Các nhạc sĩ cổ nhạc miền Nam dùng đàn ghi-ta khoét sâu các phím xuống để uốn nắn "xàng, xụ, xế, cống". Mỹ cũng có khoét sâu phím xuống để gọi là Scalloped guitar, nhưng không sâu lắm nên không dùng cho cổ nhạc miền Nam được. Spain thì không có các loại đàn này.

VẼ BÂY TRÊN TƯỜNG (Graffiti)

Không nhiều như ở Mỹ. Điểm cần nói là nghệ thuật, đường nét giống y các Graffiti bên Mỹ. Có lẽ nghệ thuật này có nguồn gốc từ Spain? Hay là tổ tiên của các nghệ sĩ vẽ tường đó là tác giả các bức tranh vô

giá ở các bảo tàng viện chăng? Nếu đúng vậy thì vẽ bậy trên tường chắc là có "gene".

BARCELONA

Barcelona là thành phố kỷ nghệ, thương mãi và du lịch nằm cạnh bờ biển ấm áp, đẹp nhất và giàu nhất của Spain. Barcelona là thủ phủ của tiểu bang (?) Catalonia với lá cờ vàng 4 sọc đỏ que giống cờ của chúng ta. Olympic games 1992 đã được tổ chức tại đây. Đại khái như Madrid, có khu cũ, có khu mới, có nhiều bảo tàng viện, có nhiều nhà thờ, có buôn bán lớn, nhỏ, nơi nào đều sạch sẽ, cao ráo. Nói đến Barcelona là phải nói đến kiến trúc sư Gaudi (chết năm 1920), người đã phụ trách nhiều công trình xây cất tại Barcelona. Sau đây là 2 cái chính.

- Casa Mila là một nhà 8 tầng lầu ở giữa một khu buôn bán đông đúc. Bên trong nhà cũng như bên ngoài nhà, không một bức tường nào phẳng, không một cây cột nào đứng thẳng, không một cây đà nào nằm ngang, tất cả đều méo mó như cái bánh phồng tôm Sadéc của ta. Tháp trên nóc giống như cục kem nằm trên cái cone bánh kẹp.

- Sagrada Familia là dự án một nhà thờ vĩ đại nhất thế giới khởi công xây từ 1882, sau đó ít lâu giao cho ông Gaudi, đến nay mới xong 50%. Ông Gaudi lập rất ít họa đồ cho công tác này có lẽ vì kỹ thuật 2 chiều của ngành học kiến trúc không phản ánh được ý muốn "bánh phồng tôm" của ông. Ông phải làm mô hình bằng thạch cao hay giấy bồi để thợ theo đó mà xây cất. Khi ông Gaudi chết, nội chiến bùng lên, các mô hình bị đập phá hết, việc xây cất vì thế bị ngừng. Sau này một nhóm điêu khắc gia Nhật làm việc nhiều năm, suy đoán lại ý nghĩ của Gaudi và lập lại các mô hình đó. Công trình lại được tiếp tục xây cất.

Vào bên trong mới thấy công trình này vĩ đại đến mức độ nào. Rộng độ 5 lần và cao độ 3 lần nhà thờ Đức Bà Saigon. Việc xây cất giờ đây tiến hành tà tà lầm mầm dù có thợ, có giàn giá, có cần câu... có lẽ phải theo nhịp độ tài trợ của các tổ chức hảo tâm trên thế giới (Unesco). Một ý kiến khác là không nên hoàn tất công trình này vì làm xong rồi chắc là không ai vô xem. Đúng là ý của Hồ Dzénh "Nhà chỉ đẹp những khi còn dang dở".

NGƯỜI VIỆT TẠI SPAIN

Anh là chủ tiệm ăn Tàu Việt độc nhất tại Barcelona. Sanh đẻ và lớn lên ở miền Bắc. Tháng

4/1976 trong khi nhà nước hô hởi mừng kỷ niệm giải phóng miền Nam thì anh vượt biển qua Hongkong. Đến năm 1978 cùng với 400 người tinh nguyện đi Spain. Chính phủ Spain chỉ giúp tối thiểu lúc đầu rồi sau đó mỗi người một nơi, đến nay vẫn chưa gặp nhau. Anh nói rằng dân Spain rất tử tế nhưng anh nghĩ là ở Pháp, ở Mỹ, chắc là sống vui hơn. Tiệm ăn đã mở từ 2 năm nay và tôi là người Việt đầu tiên vào ăn. Thực đơn gồm toàn các món ăn Tàu, không có các món ăn Việt. Người Spain gọi ta là Vietnamita. Nhớ khi xưa Pháp gọi ta là Annamite, ta chống đối, đòi phải gọi là Vietnamien vì cho đó là tiếng của thực dân. Không biết chữ namita trong chữ Vietnamita bây giờ và chữ Annamite khi xưa có liên quan gì đến tiếng người Spain chăng?

GIRONA

Đây là thành phố nhỏ cách Barcelona 80 cây số. Cái đặc biệt của thành phố này là khu Do Thái nhưng cái đặc biệt là tôi muốn viết ra đây là cách đây 15 cây số là thành phố Playa De Oro, một Ô Quán của Cấp (Vũng Tàu) nơi mà AH Trần Như Diệu đang "Tìm động hoa vàng". Tuy chưa quen ái hữu Diệu nhưng nghe qua "khí phách ngang tàng" tôi bỗng nhút quyết phải đến thăm ông. Đây quả là một thiên đàng hạ giới, nhưng nhà nào cũng cửa đóng then gài, không một ai mở cửa hay ra đường để ta có thể hỏi thăm. Đến nơi đây, tôi chạnh nhớ bài thơ của ông cụ tôi (1911-1993) có lẽ đã đặt vào khoảng 1945. Không biết vào lúc ấy ông đi thăm ai mà sao tình cảnh giống như tôi đi tìm nhà ái hữu Diệu quá:

*"Hôm nay tôi đến rạng phi lao
Không biết người (chưa) quen ở chốn nào.
Sóng biển chập chùng, thôn vắng lạnh.
Ngập ngừng chim hót chót cành cao"*

Xin ái hữu Trần Như Diệu trong lá thư AHCC kế tiếp cho biết bài thơ này mô tả đúng nơi ông ở đến mức độ nào?

Đến đây xin kể một chuyện ngoài lề: Anh Trần Như Tập là em ruột của ái hữu Trần Như Diệu, bạn học công chánh với tôi vào khoảng 1955. Anh Tập rất giỏi về môn Geometrie Descriptive, với thầy Trần Văn Sách, với quyển Roubodi dày 800 trang, với bài toán diễn hình "3 hình nón cắt nhau" mà cả lớp đều ngán xuôi, ngán ngược thì anh Tập là một thần đồng. Khi ra trường làm việc được một thời gian thì anh bị bệnh

thần kinh, không tiếp tục học được. Vào khoảng 1972, trong khi ai nấy chạy "vắt giò lên cổ" buôn tảo bán tần để tìm cách nuôi vợ con vì vật giá theo thang phi mã thì anh Tập lại cho xuất bản một tập thơ. Gặp anh tôi có hỏi "giờ phút này mà toa làm thơ thì làm sao mà sống"? Anh Tập trả lời rất triết lý: "Có nhu cầu mới có lo lắng, mà chính cái lo lắng nó giết mình mà mình không hay". Rồi anh đọc cho tôi nghe một bài thơ mà dường như tôi đã đọc rồi mà không nhớ đọc ở đâu:

*"Làm chi cũng chẳng làm chi,
Đâu có bê gì cũng chẳng làm sao.
Làm sao cũng chẳng làm sao,
Đâu có bê nào cũng chẳng làm chi"*

Tập thơ của anh Tập đem về đọc hoàn toàn không giống gì bài thơ trên, có bài lại giống của Verlaine, có bài giống của Lamartine, có bài đọc lên... nổi da gà: "Với tay lên níu mặt trời". Gần 30 năm qua, bao biển nương dâu, vật đổi sao dời. Nhiều bạn bè đã chết vì bệnh hoạn, vì vượt biên, vì đụng xe, vì nhu cầu vật chất, vì nhu cầu tinh thần, vì nhu cầu tự do, vì nhu cầu tương lai cho con cái... Cách nay một năm, tin tức cho biết anh Tập vẫn bình thường. Xin trích ra sau đây vài ý nghĩ về đoạn này:

- Chỉ có những bộ óc bất bình thường mới hiểu nổi môn Geometrie Descriptive.
- Ở đời có 2 hạng người, một hạng lo quá nhiều, một hạng không lo gì cả. Vậy hạng nào là hạng đang bị bệnh tâm thần?
- Phải luôn luôn thuộc nằm lòng bài thơ "*Làm chi, làm sao*" cho đời được tươi lên.

XÚ BASQUE

(BASQUE COUNTRY / PAYS BASQUE)

Xứ Basque là một vùng nằm ở phía Bắc của Spain, cách Madrid độ 300 dặm, cách Barcelona cũng cỡ đó. Xứ Basque có lúc thuộc Pháp, có lúc thuộc Spain, có lúc độc lập, bây giờ thì thuộc Spain. Phong trào đòi độc lập tại đây cũng ôn ào, máu chảy, súng nổ, người chết. Chỉ cái chữ "Xứ" (Country, Pays) cũng đủ làm sôi động phong trào này rồi. Người dân Basque, hiền lành, văn minh về kỹ thuật và nghệ thuật; không ai biết được nguồn gốc và tiếng nói của họ từ đâu đến. Các đại học Mỹ đã cấp nhiều Grant để nghiên cứu nguồn gốc Basque nhưng đến nay chưa đến kết luận nào cả.